

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΗΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ: ΕΙΣ ΤΑΣ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΧΩΡΑΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ ἐξέλιξις τῆς Κοινωνιολογίας εἰς τὰς διαφόρους χώρας.

Ἡ Κοινωνιολογία ὡς ἰδία ἐπιστήμη, διακρινομένη τῆς πολιτειολογίας, ἀνεπτύχθη μάλιστα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους διαρκῶς ἐξελισσομένη, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶδομεν, τὴν ἀρχὴν ἔχουσα ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους τὰ κοινωνικά φαινόμενα, ἥθη, ἔθιμα, προλήψεις καὶ ἀσχολίαι τῶν λαῶν ἐμελετήθησαν ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἱστορικῶν καὶ περιηγητῶν.

Οὕτως ὁ Ἐρατοσθένης κατήρησε πίνακα τῶν γνωστῶν τότε λαῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἔργου Ἑκαταίου τοῦ Μιλησίου, εἰς ὃ οἱ μῦθοι καὶ αἱ παραδόσεις συγχέονται πρὸς τὰ γεγονότα.

Βραδύτερον ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας, ὁ Ἡρόδοτος, παρέσχεν ἑναργῆ εἰκόνα τῶν «κοινωνιῶν τῶν βαρβάρων», ὡς οἱ Ἕλληνες ταύτας ἀπεκάλουν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ ἕκτον αἰῶνα συγγράφων τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων ἀνεζήτησε πρὸς τοῦτο στοιχεῖα μεταξὺ τῶν ληστῶν τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Λοκρῶν, ἅτινα συνέκρινε πρὸς τὰ τῶν ὁμοχρόνων του.

Κατόπιν ὁ Πλάτων εἰς τὴν «Πολιτείαν», τὸν «Πολιτικόν» καὶ δὴ εἰς τὸ IV καὶ V βιβλίον τῶν «Νόμων» του ἐξετάζων τὴν σύστασιν τῶν πρώτων κοινωνιῶν, τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ τὰ αἷτια τῶν κοινωνικῶν φαινομένων μελετᾷ τὴν φυσικὴν καὶ κοινωνικὴν κληρονομίαν, τὸ κλίμα, τὴν τοποθεσίαν, τὴν γῆν, τὸ ὕδωρ, τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς κοινωνικοὺς παράγοντας καὶ δὴ τὴν παιδείαν.

Ἀλλ' εἰς τὴν ἰδεώδη «Πολιτείαν» του, διευθυνομένην ὑπὸ φιλοσόφων, ὁ Πλάτων, ὁρμώμενος ἐκ τῆς γνωστῆς ἰδεολογικῆς καὶ λογικῆς του τάσεως ἤχη εἰς ἐσφαλμένην ἐφαρμογὴν ἄλλης ἀληθοῦς ἀρχῆς, τ. ἔ. ὅτι τὸ μέρος ζῆ καὶ ὑφίσταται πρὸς χάριν τοῦ ὅλου. Οὕτως ἐν αὐτῇ τὰ ἄτομα ὑποτάσσονται εἰς τὸ καλὸν τῆς πολιτείας, ἥτις μόνη ἔχει δικαιώματα νὰ διαθέτῃ δεσποτικῶς πᾶν δυνατὸν εἶδος περιουσίας, οὐχὶ δὲ μόνον τὰς ὀλικάς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν της.

Σπουδαίαν συμβολὴν παρέσχον ἐπίσης καὶ οἱ Σοφισταί, προσπαθῆσαντες νὰ ἀναλύσωσιν ἄνευ προκαταλήψεων τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ νὰ καθιερώσωσι φυσικὸν δίκαιον στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς ἀντικειμενικῆς μελέτης τῶν θεσμῶν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Περισσότερον δ' ἐκ τούτων συνέβαλον εἰς τὴν θεμελίωσιν ἰδίας κοινωνικῆς ἐπιστήμης ὁ Πρωταγόρας, ὅστις καὶ περὶ πολιτείας ἔγραψε, εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδονται καὶ τὰ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ διαλόγῳ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος λεγόμενα περὶ τῶν πρώτων ἀνθρώπων καὶ περὶ αἰδοῦς καὶ δίκης καὶ φυσικοῦ δικαίου.

Ἰκανὰ ἔτη βραδύτερον ὁ Ἀριστοτέλης κατόπιν περιηγήσεων εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος συνέλεξε τοὺς θεσμοὺς αὐτῶν καὶ συνέταξε μεγάλην συγγραφὴν περὶ τῶν πολιτευμάτων αὐτῶν, ἀπολεσθεῖσαν σχεδὸν ἔξ ὀλοκλήρου, πλὴν τοῦ τμήματος τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν Ἀθηναίων πολιτείαν, ἀνευρεθεῖσαν μόνις πρὸ ὀλίγων δεκάδων ἐτῶν. Μελετηταὶ τῶν κοινωνικῶν στοιχείων ὑπῆρξαν βραδύτερον καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἐραμισθέντες τὰς εἰδήσεις αὐτῶν ἔξ ἰδίας ἀντιλήψεως διὰ περιηγήσεως, ὡς ὁ Στράβων, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ ὁ Παυσανίας, περιγράφοντες τὰ κοινωνικά φαινόμενα, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, τὰς προλήψεις, πίστεις κλπ. καὶ συγκρίνοντες αὐτὰ πρὸς τὰ πορίσματα ἐκ παρατηρήσεων τῶν κοινωνικῶν φαινομένων παρ' ἄλλοις λαοῖς.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ὅστις ἐμελέτησε συστηματικῶς τὰ κοινωνιολογικά προβλήματα, συγκρίνας τὸν βίον καὶ τοὺς θεσμοὺς τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ συντάξας μεγάλην συλλογὴν περὶ αὐτῶν, ὧν διεσώθη, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, μόνον ἡ Ἀθηναίων πολιτεία, εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης. Οὗτος πλὴν ἄλλων συνέγραψεν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολιτικά», ἅτινα οὐ μόνον εἰς ζητήματα πολιτιολογικὰ ἀσχολοῦνται ἀλλὰ καὶ τὰ κοινωνικά φαινόμενα σπουδάζουσι καὶ εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἀναφέρονται.

Ἐκ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς ἀπὸ μήτρας ἐπήγασαν τῶν νεωτέρων αἱ πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ θεωρίαι, αἱ γνώσεις καὶ τὰ συστήματα, μάλιστα ἀπὸ τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος, ὡς περαιτέρω ἐκτίθεται. Ὅθεν δικαίως ἐκλήθη ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τῆς κοινωνιολογίας ἰδρυτής.

Καὶ εἰς μὲν τὰ Πολιτικά αὐτοῦ, διαιρούμενα εἰς 8 βιβλία, πραγματεύεται ἐν μὲν τῷ α' βιβλίῳ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς συστάσεως τῆς πόλεως, περὶ τοῦ εἶδους τῆς κοινωνίας, τοῦ οἴκου καὶ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας.

Εἰς τὸ 2ον βιβλίον ἀσκεῖ ἔλεγχον τῶν περὶ τῆς κοινότητος τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων καὶ γενικῶς τῆς κοινοκτημοσύνης θεωριῶν τοῦ Πλάτωνος, προσέτι δὲ τῆς ὅλης πολιτείας τῆς κατασκευαζομένης ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, καταδεικνύων τὸ σφαλερὸν αὐτῶν.

Ἀκολούθως διαλαμβάνει ἐν τῷ 3ῳ καὶ 4ῳ βιβλίῳ περὶ πολιτειῶν καὶ πολιτευμάτων ὕμνων τὴν μέσσην τῶν πολιτῶν τάξιν καὶ τὸ πολίτευμα αὐτῆς, ἔξετάζει τὰ προβλήματα τῆς καὶ τὰς τρεῖς τῆς πολιτείας ἐξουσίας, τὴν βουλευτικὴν ἢ νομοθετικὴν, τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ τὴν δικαστικὴν. Εἰς τὸ 5ον βιβλίον ἔξετάζει τοὺς λόγους τῆς φθορᾶς καὶ τῆς διασώσεως τῶν πολιτευμάτων. Εἰς τὸ 6ον ἀσχολεῖται εἰδικώτερον περὶ ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας καθορίζων τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐξουσιῶν εἰς τὰ πολιτεύματα.

Εἰς τὸ 7ον βιβλίον ὁμιλεῖ, πλὴν ἄλλων, περὶ εὐδαίμονος βίου, ἀναγνωρίζων ὡς τοιοῦτον τὸν εἰρηνικὸν καὶ ὑποδεικνύων τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν παιδείαν πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ. Ἐν τέλει δὲ ὁμιλεῖ περὶ γάμων καὶ τεκνοποιίας καὶ περὶ ἀγωγῆς τῶν παίδων καὶ τοῦ ἐφήβου, περὶ ὧν εἰδικώτερον ἐν τῷ πελευταίῳ κεφαλαίῳ ἀσχολεῖται, διαλαμβάνων καὶ περὶ τῶν διδακτέων μαθημάτων καὶ δὴ καὶ τῆς Γυμναστικῆς.

Εἰς τὴν Ἀθηναίων πολιτείαν καὶ δὴ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ἔξετάζει ἱστορικῶς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας καὶ περιγράφει τὴν ὑπὸ διαφόρων νομοθετῶν ἐπιτευχθεῖσαν μεταβολὴν τῆς συνθέσεως τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ὅλου βίου τῶν Ἀθηναίων.

Ἀνάλογος δὲ εἶναι καὶ τῶν Στωϊκῶν ἡ συμβολὴ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν διὰ τῶν περὶ κοσμοπολιτείας διδαγμάτων, ἔτι δὲ τῶν Ἐπικου-

ρείων, διὰ τῆς κατὰ συνθήκην συστάσεως τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας διδασκαλίας των. Αἱ γνῶμαι καὶ αἱ θεωρίαι αὗται τῶν προγόνων ἡμῶν ἀνεβίωσαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους μέ τινας διαφοράς, κινήσεις δὲ πρὸς μεταρρυθμίσειν τῆς κοινωνίας παρατηρήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Λυγούστου Comte (1798—1857), ὅστις καὶ ἰδρυτὴς τῆς νεωτέρας κοινωνιολογίας ἐγένετο θέσας τὰ θεμέλια αὐτῆς διὰ πολλῶν ἔργων του, μάλιστα δὲ διὰ τοῦ βου τόμου «Cours De Philosophie Positive», ὡς περαιτέρω λόγος γίνεται. Ἀπὸ τοῦ Comte μεγίστη ἀύθησις ἐδόθη εἰς πᾶσαν πεπολιτισμένην χώραν πρὸς σπουδὴν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, οὕτω δὲ μεγάλως ἡ Κοινωνιολογία ἀνεπτύχθη.

Ἐνταῦθα θὰ ἐξετάσωμεν ἐν συντόμῳ τὴν συμβολὴν ἐκάστου τῶν νεωτέρων ἐθνῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Κοινωνιολογίας, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Γαλλίας. (1)

1. Ἡ Γαλλικὴ Κοινωνιολογία.

Ἡ Γαλλικὴ Κοινωνιολογία εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα πασῶν τῶν νεωτέρων Κοινωνιολογιῶν, διότι ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἰδρύθη, καθὼς εἶδομεν, ὑπὸ τοῦ Auguste Comte, ὅστις ταύτην διέκρινε καὶ ἐνεφάνισεν οὐχὶ μόνον ὡς νέαν ἐπιστήμην, ἀλλ' ὡς τὴν ὑπερτάτην ἀνθρωπίνην ἐπιστήμην μέλλουσαν εὐὲν ἀνασυμπληρῶσαι πᾶσαν ἀνθρωπίνην γνῶσιν. Παρὰ τὰς φιλοδόξους ὁμῶς ταύτας τοῦ Comte βλέψεις, ἡ Κοινωνιολογία εἰσέτι πάσχει ἐν Γαλλίᾳ ἐκ τοῦ κενοῦ, ὅπερ ἐδημιουργήθη ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς γεννήσεώς της, τῶν θεωρητικῶν της ζητημάτων καὶ τῆς ἐλλείψεως συγκεκριμένων δεδομένων. Πλὴν ὁμῶς ἡ ἐκ τῆς Γαλλίας ἐπίδρασις ὑπῆρξε μεγάλη, ἰδίᾳ εἰς τὰς Ἀγγλοσαξονικὰς χώρας, ἐμφαινομένη καὶ ἐκ τῶν μεταφράσεων Γαλλικῶν κοινωνιολογικῶν πραγματειῶν καὶ ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἔργου τοῦ Comte καὶ μάλιστα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Durkheim καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερον. Ἐχει δ' ἡ Γαλλικὴ κοινωνιολογία ἴδια χαρακτηριστικὰ καὶ δὴ 1) ὅτι ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν γενικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν φαινομένων. 2) ἀφωρμήθη ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς Γαλλικῆς Κοινωνίας μετὰ τὴν ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπεληθοῦσαν καταστροφὴν καὶ βραδύτερον τοῦ Πρωσικοῦ πολέμου ἔχουσα τὰς ρίζας εἰς τὰ διδάγματα τοῦ Diderot, τοῦ Rousseau καὶ τοῦ Montaigne. 3) Ἡ Γαλλικὴ κοινωνιολογία ἐμφανίζεται οὐχὶ ὡς ἴδιον πεδῖον ἐρεῦνης, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς μέθοδος ἢ εἰδικὴ διάθεσις σπουδῆς τῶν ἀνθρωπίνων φαινομένων. Διὸ κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι τις κοινωνιολόγος, ἵνα ἐρευνᾷ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ καὶ γεωγράφοι κοινωνιολογοῦσι (J. Sion, P. Courou, Jean Gottmann κ. ἄ.). Ἐξ ἄλλου πολλοὶ ἄλλοι κλάδοι ἐπιστημῶν ὠφελήθησαν ἐκ τῆς Κοινωνιολογίας καὶ δὴ οἱ γλωσσολόγοι (Ferd De Saussure, Antoine Mellet), ἀνομολογοῦντες τὴν βαθεῖαν των ἐκτίμησιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Durkheim. Ἱστορικοὶ ἐπίσης καὶ ἀρχαιολόγοι (H. Hubert καὶ Marsel Cranet) ἤντησαν εἰς τὰ ἔργα των, ὡς οἱ ἴδιοι ὁμολογοῦσιν, ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Durkheim, ἀλλὰ καὶ ζωγράφοι καὶ ποιηταί, σπουδασταὶ καὶ οὗτοι τῶν ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων, τὰ μάλιστα ὠφελήθησαν ἐκ τῆς σχολῆς Durkheim καὶ τοῦ Mauss, οἵτινες διαρκῶς ἐπιμένουσιν ἐπὶ τῆς ψυχικῆς σχέσεως τῶν κοινωνιολογικῶν φαινομένων, θεωρουμένης τῆς Κοινωνιολογίας ὡς εἶδος τῆς ψυχολογίας. Ὁ Durkheim δηλ. θεωρεῖ τὴν Κοινωνιολογίαν εἶδος Ψυχολογίας, οὐχὶ ὁμῶς ἀ-

(1) Βλ. Πλείονα περὶ τούτου εἰς Gurvitch G et al. Twentieth Century Sociology. The Philosophical Library New York 1945, ἐξ οὗ ἔργου πλείστα ἠντλήσαμεν.

τομικῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Tarde, πρεσβεύοντα ὅτι πάντα τὰ κοινωνικά φαινόμενα δύναται νὰ ἐρμηνευθῶσι δι' ἀτομικῶν ψυχολογικῶν λειτουργιῶν, λ.χ. τῆς μιμήσεως.

Κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη ἡ Ψυχολογία (μετὰ τῆς ψυχανάλυσεως, τῆς ψυχολογίας τῆς μορφῆς καὶ τῆς σπουδῆς τῆς ὑποκαταστάσεως τῶν ἀντανεκλάσεων) συνέβαλεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς Κοινωνιολογίας καὶ δὴ περισσότερο ἢ ὅσον παρ' αὐτῆς ὠφελήθη. Οὕτως ὁ ψυχολόγος Blondel δὲν ἐδίστασε νὰ ἀνανεώσῃ ψυχολογικά προβλήματα ὑπὸ τὸ φῶς τῶν κοινωνιολογικῶν φαινομένων (βλ. ἔργον *Le Suicide*).

Συναφῆς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Durkheim εἶναι ἡ τοῦ Levy Bruhl, διευθυντοῦ τοῦ Institut D' Ethnologie, καίτοι ἐν μέρει θεωρητικῶς διάφορος αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Durkheim καὶ τὸν Mauss ἡ Κοινωνιολογία δὲν δύναται νὰ χωρισθῇ τῆς ἀνθρωπολογίας (βλ. *De La Division De Travail Social*) τοῦ Mauss ὁμοῦς ἡ ἐπίδρασις ἐπεξετάθη καὶ εἰς τοὺς θεωρητικούς καὶ τοὺς τῆς ἐφαρμοσμένης Κοινωνιολογίας ἐργάτας, πλὴν ἀμφοτέροι ἐνέπνευσαν τοὺς ἱστορικούς τοῦ πολιτισμοῦ, ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν ἰδεῶν (Garret ἐπὶ τῆς σκέψεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Σινῶν καὶ Schul, M. *Essai sur la formation de la pensée Grecque* (1934)).

Ὁ Durkheim εἶχε τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀνθρωπολογικὴ ἀνάλυσις τῶν κοινωνικῶν φαινομένων θὰ ἠδύνατο νὰ ἀγάγῃ εἰς ἐρμηνευτικὴν σύνθεσιν δεικνύουσαν πῶς νεώτεραι μορφαὶ ἀνεπτύχθησαν ἐξ ἀπλουστέρων. Τοῦτο δὲ ἐμφανέστερον κατέδειξεν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Οἱ κανόνες τῆς Κοινωνιολογικῆς μεθόδου» οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ ἠκολούθησαν τὸ δόγμα τοῦτο, καίτοι ὁ Mauss ὑπῆρξεν ἐπιφυλακτικώτερος.

ὑπὸ τοῦ Durkheim καὶ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὸν ἐδόθη ἐπίσης προσοχὴ μεγαλυτέρα εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν τοῦ Δικαίου «πρ. βλ. *Deux Lois del' Evolution Penale*» καὶ Fauconnet P. *La Responsabilité*» (1920), ἀλλ' ἡ κυρία συμβολὴ εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν τοῦ δικαίου ἐδόθη ὑπὸ τοῦ George Gurvitch, ἐκδότου τῶν ἀρχείων τῆς Φιλοσοφίας τοῦ δικαίου καὶ τῆς δικαστικῆς Κοινωνιολογίας (βλ. *Sociology of Law, La Declaration Des Droits Sociaux*).

Εἰς τὴν οἰκονομικὴν Κοινωνιολογίαν συνέβαλε κυρίως ὁ Fr. Simiand καταδείξας τὴν σχέσιν καὶ τὴν συνάρτησιν τῆς Οἰκονομικῆς πρὸς τὴν Κοινωνιολογίαν καὶ τὴν Ἱστορίαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται δῆλον, ὅτι μέχρι σήμερον ἐν Γαλλίᾳ δεσπόζει ὁ χαρακτῆρ τῆς Κοινωνιολογίας, ὅστις ἐδόθη ὑπὸ τῶν Durkheim καὶ Mauss, καίτοι ὁ δεύτερος, ἐπιζήσας 20 ἔτη μετὰ τὸν διδάσκαλον, ἐν πολλοῖς διαφέρει αὐτοῦ, ἡ δὲ μεθόδός του εἶναι μᾶλλον ἱκανοποιητικὴ καὶ λειτουργικὴ. Διότι ὁ Mauss ἐργάζεται ἔχων ὑπ' ὄψιν μικρὸν ἀριθμὸν περιπτώσεων ἐπιμελῶς ἐπιλεγεισῶν καὶ ἀντιπροσωπευουσῶν σαφῶς ὠρισμένους τύπους, ἕκαστον δὲ τύπον μελετᾷ ὡς σύνθετόν τι ὅλον πρὸς εὔρεσιν τῶν μεταξὺ ὄλων τῶν συνθετικῶν μερῶν σχέσεων. Ὁ Mauss ἐπίσης ἐμφανίζει σαφέστερον τὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν καὶ ψυχικῶν φαινομένων. Παρὰ δὲ τὴν διάφορον τροπὴν, ἣν ἔλαβεν ἐν Γαλλίᾳ ἡ Κοινωνιολογία, οὗτοι ἀμφοτέροι ἐξακολουθοῦσι νὰ ἐπιδρῶσι μέχρι σήμερον εἰς αὐτήν.

Πλὴν τῶν μεγίστων τούτων διδασκάλων νεώτεροι κοινωνιολόγοι μὲ ἀνεξάρτητον σκέψιν τὰ μάλιστα συνέβαλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Γαλλίᾳ καὶ οὗτοι εἶναι 1) Ὁ Levy—Bruhl μὲ τὸ ἔργον του ἰδίως *L' Experience Mystique Et Les Symboles*. 2) Ὁ George Gurvitch, ὅστις συγκεραυνύει τὴν θεωρίαν καὶ τὴν φαινομενολο-

γίαν μετα τῆς ἐμπειρίας, τῆς πηγαζούσης ἐκ τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος. Ὑποστηρίζουσι δὲ ὅτι 1) ἡ διάκρισις μεταξὺ ἀτόμου καὶ κοινωνίας εἶναι πλασματικὴ 2) ὅτι ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ παλαιὰ διαφωνία μεταξὺ τῶν κοινωνιολόγων ὡς πρὸς τὴν βαθυτέραν οὐσίαν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων εἶναι ἄνευ σημασίας, διότι πᾶσα ἀποψις ἐξετάσεως τῶν ἀφορᾶ εἰς εἰδικὸν σημεῖον τῆς πραγματικότητος καθ' ἑαυτὸ πολύπλοκον καὶ διαφοροποιμὲνον 3) ὁ κοινωνικὸς βίος εἶναι ἡ πιέζουσα δύναμις μιᾶς διαρκῶς ἀνανεουμένης πολλαπλότητος τῶν κοινωνικῶν μορφῶν, ἀλλ' ἐνῶ ἡ ὁμὰς τοῦ «*Annee Sociologique*» ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὰς φιλοσοφικὰς ἀρχὰς καὶ ἐπιδεικνύει διαφέρον πρὸς τὴν ἀνθρωπολογίαν, ὁ Gurvitch ἴσταται μεταξὺ τῆς σαφῶς φιλοσοφικῆς θέσεως καὶ τῆς ζώσης κοινωνιολογικῆς ἐμπειρίας, ἡ δὲ στάσις καὶ ἀποψις αὐτοῦ εἶναι πρωτότυπος. Ὡς γενικὸν συμπέρασμα τῆς ὅλης κοινωνιολογικῆς κινήσεως ἐν Γαλλίᾳ συνάγεται ὅτι παρῆλθε σήμερον ὁ καιρὸς τῶν θεωρητικῶν ζητήσεων καὶ τῶν ἀτελευτήτων συζητήσεων. Ἢδη πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πρώτου Μεγάλου Πολέμου ὁ Mauss παρουσίασε λεπτομερῆ πρόγραμμα ἐρεῦνης ἐπὶ συγκεκριμένων βάσεων κηρύξας ὅτι εἶναι ἀνάγκη πρῶτον νὰ γίνῃ ἕκαστον πρᾶγμα ἀντιληπτόν, ἔπειτα νὰ γνωσθῆ καὶ τρίτον νὰ κατανοηθῆ. «Δὲν εἶναι ἀνάγκη συζητήσεων, παρατήρησον μόνον καὶ πρᾶττε».

Ἔτερον συμπέρασμα του εἶναι ὅτι «Ἡ κοινωνιολογία δεόν νὰ ἐγκαταλείψῃ πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν νόμων τῆς ἐξελίξεως». Οἱ κοινωνιολόγοι ὅμως δὲν πρέπει νὰ περιορίζονται εἰς ὁρισμένον κύκλον κοινωνικῶν φαινομένων, ἀλλὰ ἔχουσι ἀνάγκην γνώσεως τῶν ἀρχῶν μεθόδου καὶ τῶν πορισμάτων ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ δὴ τῆς Φιλοσοφίας, Ψυχολογίας, Ἱστορίας κλπ. Ὁφείλουσι οὕτω νὰ τείνωσι περισσότερο πρὸς τὰς συγκεκριμένας σπουδὰς, δὲν δύνανται ὅμως νὰ ἐπιτύχωσιν, ἂν δὲν βοηθῶνται συνεχῶς ὑπὸ γενικῆς ἀνθρωπιστικῆς μορφώσεως. Εἰς ταύτην δὲ τὰ μέγιστα δύναται νὰ συμβάλῃ ἡ Φιλοσοφία, ἥτις καίτοι ἐβοήθησεν εἰς τὴν παρέκκλισιν τῆς Κοινωνιολογίας ἐν τῷ παρελθόντι εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐν τούτοις εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντοτε βασικὴ προϋπόθεσις πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν μελλουσῶν προσπαθειῶν της.

2. Ἡ Ἀμερικανικὴ Κοινωνιολογία.

Κατὰ τὸ 6' ἡμισυ τῆς 18ης καὶ κατὰ τὴν 19ην ἑκατονταετηρίδα ἡ μόνη κοινωνιολογία, ἥτις ἐδιδάσκετο εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ Κολλέγια, ἦτο ἡ παρεχομένη ἐκ τοῦ μαθήματος τῆς «Ἠθικῆς Φιλοσοφίας» περιλαμβάνουσα κεφάλαια κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως, κοινωνικῆς προνοίας, ἠθικὰ προβλήματα γεννώμενα ἐκ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς με πνεῦμα κατευθύνσεως θεολογικόν. Ἡ λέξις Κοινωνιολογία ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἐνῶ ἡ Κοινωνικὴ ἐπιστήμη κατέστη κοινόχρηστος κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, περιλαμβάνουσα θέματα ἀναφερόμενα εἰς ὅ,τι σήμερον καλοῦμεν «Κοινωνικὰ προβλήματα». Μεταβολὴ τῆς ἀπόψεως ταύτης τῆς Κοινωνιολογίας προῆλθεν ἐκ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐπιδράσεως, ἰδίᾳ ἐκ τῆς Γαλλίας διὰ τῶν διδασμάτων τοῦ Comte, καὶ τῆς Γερμανίας, ἐκ τούτων δὲ μετεφτεύθη διὰ τοῦ A. Small καὶ δεκάδος ἄλλων ἐπιστημόνων, οἵτινες δὲν μετήνεγκον συστήματα διανοήσεως τυφλῶς γενόμενα δεκτά, ἀλλὰ μᾶλλον παρέχοντα τὰ κίνητρα πρὸς ἀνεξάρτητον σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης τῆς Κοινωνίας.

Τὰ μέγιστα ἐπέδρασαν ἐπίσης εἰς τὴν Ἀμερικανὴν ὁ Spencer, οὗτινος τὸ σύστημα τῶν ἀρχῶν ἀνεγνώσθη εὐρύτατα ἐν αὐτῇ, εἰς τὸ διαφέρον δ' αὐτοῦ πρὸς τὴν βιολογίαν καὶ τὴν Ἐθνολογίαν ὀφείλεται τὸ διαφέρον

τῶν Ἀμερικανῶν Κοινωνιολόγων Summer καὶ Giddings πρὸς τὴν ἐπιστήμην ταύτην. Ὁ Lesser Ward ὀνομασθεὶς «Πατὴρ τῆς Ἀμερικανικῆς Κοινωνιολογίας» συνέβαλεν ἐπίσης εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Κοινωνιολογίας ἀναπτύξας αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Brown University, ὡς τὴν Scientiam Scientiarum, ὡς ἐπιστήμην ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἀλλ' ἡ ἐπιβολὴ αὐτοῦ δὲν διετηρήθη περισσότερο τῶν 20 ἐτῶν, δέον ὅμως νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι εἶχεν οὗτος ἐπίδρασιν εἰς τὴν στροφὴν τῆς Κοινωνιολογίας ἐκ τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἐπιπέδου πρὸς τὸ ἐπιστημονικόν, ὡς ἐπίσης εἰς τὴν ᾄθησιν πρὸς μελέτην καὶ πρόοδον αὐτῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1893 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου ὑπῆρχε τμήμα Κοινωνιολογίας μὲ τὸν Small ἐπὶ κεφαλῆς, πλὴν Ἀμερικανικὴ καθαρῶς Κοινωνιολογία δὲν ὑπῆρχε, διότι ἐχρειάζετο ἡ συνεργασία πολλῶν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐργαζομένων, πράγμα τὸ ὁποῖον βραδύτερον ἐγένετο μὲ τοὺς William Graham Summer, εἰσηγητὴν τῆς σπουδῆς τῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων, ὅστις ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Κοινωνιολογίαν, 2) τὸν Franklin Giddings, διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ ὁποῖου ἡ Κοινωνιολογία ἐστηρίχθη ἐπὶ ἐπιστημονικῶν μεθόδων καὶ δὴ τῶν στατιστικῶν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὁποίων μεγίστην αὐτῆ πρόοδον ἔλαβεν, 3) τὸν Ed. Ross μὲ πλῆθος δημοσιευμάτων του, δι' ὧν εἰς περισσοτέρας περιοχὰς ἐρεύνης ἐπεξετάθη ἡ Κοινωνιολογία, 4) τὸν William Thomas καὶ Florian Znaniecki, οἵτινες μὲ τὴν πρώτην ἐπιστημονικὴν πεντάτομον ἔρευναν αὐτῶν «The Polish Peasant in Europe and America» ἔδωκαν νέαν ᾄθησιν εἰς τὴν Κοινωνιολογικὴν ἔρευναν, βασιζομένην ἐπὶ ὁμολογιῶν Γ. (1) ἱστοριῶν τῆς ζωῆς, ἐπιστολῶν κλπ. Μετὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1914 διὰ τῆς ὀλικῆς εὐδαιμονίας, ἧς ἀπέλαυσεν ἡ χώρα αὕτη, ἡ Κοινωνιολογία ἀνεπτύχθη ὑπὸ πᾶσαν ἔποικιν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰ Κολλέγια, πλεῖστα ἔρευναι ἐδημοσιεύθησαν, βιβλία εἰδικὰ καὶ γενικὰ τῆς Κοινωνιολογίας ἐτυπώθησαν καὶ ἐξέλιπεν ἡ τάσις, καθ' ἣν ἕκαστος κοινωνιολόγος προσεπάθει νὰ θεμελιώσῃ ἴδιον σύστημα.

Προσπάθειαι κατεβλήθησαν διὰ τὴν ἔρευναν κατὰ τύπον τῆς μελέτης τοῦ Polish Peasant τῶν Thomas καὶ Znaniecki καὶ οὕτω νέα λεωφόροι ἐρεύνης ἠνοίχθησαν, δι' ὧν ἡ Ἀμερικανικὴ Κοινωνιολογία προσέλαβεν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα.

Παραλλήλως ἰδρύθη ἑταιρεία τῆς American Sociological Society, ὑφ' ἧς καὶ ἡ ἐγκυκλοπαιδεία τῶν κοινωνικῶν σπουδῶν ἐδημοσιεύθη καὶ τὸ Λεξικὸν τῆς Κοινωνιολογίας, ἕνεκα δὲ τοῦ πλήθους τῶν σπουδαστῶν τῆς Κοινωνιολογίας, οἵτινες ἐγγράφονται εἰς ἅπαντα τὰ Πανεπιστήμια τῆς Ἀμερικῆς, ἐδημοσιεύθησαν πολυπληθεῖς τόμοι Κοινωνιολογίας. Ἰδιαιτέρως ἀξίον μνείας ἔργον εἶναι τὸ Introduction to the Science of Sociology τῶν Park καὶ Burgess, ὅπερ τὰ μέγιστα ἐπέδρασεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀμερικανικῆς Κοινωνιολογίας μὲ τάσεις πρὸς ἐμπειρικὰς μελέτας καὶ μὲ κύρια χαρακτηριστικὰ τὴν ἀντικειμενικότητα, τὴν ἐμπειρικὴν γνῶσιν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν φιλοσοφικὸν χαρακτῆρα τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ δὴ τῆς Γερμανικῆς Κοινωνιολογίας.

Καὶ τοῦτο ἦτο φυσικόν διότι, ὡς λέγει ὁ Robert Faris, δταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρευνητῶν εἶναι μικρὸς καὶ τὰ μέσα τῆς ἐρεύνης πενιχρά, οἱ ἐ-

(1) Ὑ = ὑποκείμενον, τὸ ἐξεταζόμενον ἄτομον.

πιστήμονες καταναλίσκουσι τὰς δυνάμεις των εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, ἀλλ' ὅπου τὰ μέσα καὶ αἱ εὐκαιρίαι πρὸς ἔρευναν εἶναι μεγάλα καὶ πλούσια, παραμελεῖται τὸ ἔργον τῆς γενικεύσεως καὶ τῆς θεωρητικῆς ζητήσεως. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἀμερικανοὶ Κοινωνιολόγοι, ἀνεξαρτήτως τῆς συρροῆς πάντων σχεδὸν τῶν ἀξίων λόγου ἐπιστημόνων εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐξ ὄλων τῶν χωρῶν τῆς σκληρῶς δοκιμασθείσης Εὐρώπης, διαρκῶς εὐρίσκονται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς μεγάλους Εὐρωπαίους ἐπιστήμονας καὶ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ ἔτη ἠκολούθησαν μεταπανεπιστημιακὴν ἐκπαίδευσιν εἰς Εὐρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια ἢ διετήρησαν ἐπαφὴν μετ' αὐτῶν διὰ τῶν ὑπερποντίων ταξιδίων των.

Ἐπαφὴ ἐπίσης τῆς Ἀμερικῆς μετὰ τῆς Εὐρώπης ὑφίσταται διὰ τῆς μελέτης ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν πτυχιούχων κοινωνιολογικῶν πραγματειῶν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, πλείστα δὲ ἐξ ἄλλου Εὐρωπαϊκὰ βιβλία μετφράσθησαν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ὥστε πᾶς ἐν Ἀμερικῇ ὁ μὴ γνωρίζων ξένας γλώσσας δύναται νὰ εἶναι οἰκείος πρὸς συγγραφεῖς, ὡς οἱ Simmel, Lippert, Weler, Toenies, Von Wiese, Comte, Durkheim, Le Bon, Tarde καὶ ἄλλων.

Οὕτως ἡ Ἀμερικανικὴ Κοινωνιολογία ἐπίδρασιν ὑφίσταται ἔτι καὶ σήμερον παρὰ τῶν Γερμανῶν Κοινωνιολόγων, τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τοῦ Durkheim καὶ τοῦ Westermarck τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Park εἰς τὸ Σικάγον, ὁ Sorokin καὶ ὁ Parsons εἰς τὸ Harvard, ὁ MacIver εἰς τὸ Columbia καὶ ἄλλοι Ἀμερικανοὶ ἠγέται τῆς Κοινωνιολογίας ἐξακολουθοῦσι νὰ οἰκοδομῶσιν ἐπὶ τῶν παραδόσεων τούτων.

Ἄλλ' ἡ Ἀμερικανικὴ Κοινωνιολογία παρὰ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην ἔνεκα τῆς ἐμπειρικῆς ἐρεύνης, ἣτις κατ' ἐξοχὴν τὴν διακρίνει, εἶναι μέρος τῆς κοινῆς προσπάθειας πρὸς ἀνέγερσιν ὀργανωμένου καὶ δεδοκιμασμένου σώματος γνώσεων χρησίμων.

Εἰς τὴν τοιαύτην πολυσχιδεστάτην καὶ λεπτομερεστάτην ἔρευναν ἡ Ἀμερικανικὴ Κοινωνιολογία βοηθεῖται ἐκ τοῦ πλούτου, ὅστις ἀφθόνως παραχωρεῖται εἰς τοὺς ἐρευνητάς, εἴτε ὑπὸ πλουσίων δωρητῶν, εἴτε ὑπὸ ὀργανισμῶν, ὡς τὸ Rockefeller Foundation, εἴτε καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, εἴτε καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Πανεπιστημίων. Οὕτω καὶ εἰδικαὶ ἔρευναι καὶ εἰδικότητες εἰς ὠρισμένα κοινωνιολογικὰ προβλήματα παρουσιάσθησαν ὡς αἱ οἰκολογικαὶ ἔρευναι ἀφορῶσαι εἰς τὴν φύσιν τῶν πόλεων καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν κατοίκων, ἐξ ὧν μανθάνομεν ὅχι μόνον πῶς ὁ κοινωνικὸς βίος λειτουργεῖ, ἀλλὰ καὶ πῶς εἰς τὸ μέλλον οὗτος θὰ ἐξελιχθῆ, προσέτι δὲ καὶ μελέται ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῶν φυλῶν καὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἐπαφῆς πρὸς ἐρμηνείαν τῶν συναφῶν πρὸς μετανάστευσιν προβλημάτων.

Ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πολιτισμοῦ ὡσαύτως προῆλθεν ἴδιον χαρακτηριστικὸν τῆς Ἀμερικανικῆς Κοινωνιολογίας, ἡ Κοινωνικὴ Ψυχολογία, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν οἱ J. Dewey, G. Mead, Cooley καὶ Faris, οἵτινες συνήνωσαν τὰ διδάγματα τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Κοινωνιολογίας καταδείξαντες πῶς τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ αἱ ἱκανότητες τοῦ πνεύματος προβάλλουσιν ἐκ τῆς λειτουργίας τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεπιδράσεως. Ἄλλοι δὲ ἐπιστήμονες, ὡς ὁ Ross, ὁ MacDougal καὶ ἐν μέρει ὁ Giddings, ἐπεχείρησαν νὰ ἐρμηνεύσωσι τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ψυχικὰς λειτουργίας, τὴν μίμησιν, τὴν ὑποβολήν, τὴν κοινὴν συνείδησιν.

Ἄλλα γνωρίσματα καὶ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀμερικανικῆς Κοινωνιολογίας εἶναι ἡ ἐξέτασις τοῦ ἰδιαίτερου κατὰ περιφερείας κοινωνικοῦ βίου

(Regionalism), ἡ συνάφεια τῆς Κοινωνιολογίας καὶ τῆς Ἀνθρωπολογίας (R. Redfield), ἡ Ἀγροτική Κοινωνιολογία, ἡ Κοινωνιολογία τῆς ἐξελίξεως ἢ μεταβολῆς (Ogburn).

Γενικῶς εἰπεῖν ἡ Ἀμερικανικὴ Κοινωνιολογία ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ διὰ τοῦ πλήθους τῶν ἐρευνητῶν, τῶν χρηματικῶν μέσων καὶ τῶν δωρεῶν, τοῦ ποικίλου καὶ ἀνομοιομόρφου τῶν κατοίκων τῆς, τοῦ πρακτικοῦ καὶ ἐρευνητικοῦ πνεύματος, ὅπερ διακρίνει ἅπασαν τὴν Φιλοσοφίαν καὶ τὴν ζωὴν τῆς Ἀμερικῆς, τῶν εἰδικῶν ἐρευνῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ἀναπτύξεως νέων ἀντικειμενικῶν μεθόδων ἐρεύνης, παρέχει περισσότερον πάσης ἄλλης χώρας ἀγαθὰ καὶ βεβαίως ἐλπίδας πρὸς πρόοδον καὶ σταθερὰν προαγωγὴν αὐτῆς χωρὶς πολλὰς πομπώδεις ἐμφανίσεις ξένων ἀντιλήψεων καὶ θεωριῶν, χωρὶς ἀτομικὰς φιλοδοξίας πρὸς ἐμφάνισιν νέων κοινωνιολογικῶν συστημάτων.

Β. Ἀγγλικὴ Κοινωνιολογία.

Ἡ Κοινωνιολογία, ἀνεξάρτητος οὖσα ἐπιστήμη, ὡς ταύτην βλέπομεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, δὲν ἦνθησεν εἰσέτι ἐν Ἀγγλίᾳ, πιθανῶς διότι ἡ κοινωνιολογία εἶναι κατ' οὐσίαν προϊόν ταχειῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν καὶ κρίσεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνέβη εἰς τὴν χώραν τὴν πιστεύουσαν ἀπολύτως εἰς τὴν σταθερότητα τῶν πραγμάτων, τὴν πρόοδον διὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ οὐχὶ δι' ἐπαναστάσεων, ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν μόλις σήμερον διὰ τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος ἐπιχειρουμένην ταχεῖαν μεταβολήν.

Διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλία ὑπερεῖχε μὲν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν Κοινωνικὴν πρόνοιαν, ἀλλ' ὑστέρει εἰς τὴν συστηματικὴν διαπραγματεύσιν καὶ τὴν κοινωνιολογικὴν θεωρίαν.

Ἐξ ἄλλου ὁ Spencer, ὅστις εἰσήγαγε καὶ ἀνέπτυξε τὴν Κοινωνιολογίαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, χωρὶς νὰ γίνῃ ποτὲ καθηγητῆς Πανεπιστημίου, ἐθεωρήθη ὑλιστής, ἐπικίνδυνος πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀρχαίας πίστεις, ἡ δὲ Κοινωνιολογία ἦτο ἠναγκασμένη νὰ πολεμήσῃ καὶ ὑπερνικήσῃ δυσκολίας καὶ ἐξ ἀγνοίας πρὸς τὴν παράδοσιν ἀντιρρήσεις προερχομένας εἴτε ἐκ τοῦ αὐστηροῦ πνεύματος σεβασμοῦ καὶ τὰ ἀπηρεχαιώμενα προγράμματα καὶ συστήματα ἐξετάσεων εἰς τὰ τότε Πανεπιστήμια τῆς Ἀγγλίας, εἴτε εἰς παρερμηνείας ἐκ μέρους καθηγητῶν τινῶν περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἀκριβῶς ὅπως συμβαίνει σήμερον καὶ ἐν Ἑλλάδι. Οὕτω μόλις πρὸ 40 ἐτῶν ἡ Κοινωνιολογία ἤρξατο διδασκομένη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου ὑπὸ τῶν Hobhouse, καὶ Westermarck. Σημαντικαὶ ὅμως προσπάθειαι ἐπὶ εἰδικῶν θεμάτων εἶδον τὸ φῶς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τοῦ 1714 (Maudeville) καὶ ἔπειτα διὰ κοινωνιολογικῶν πραγματειῶν ὑπὸ τοῦ Hobbes, Hume, Ferguson, Miller Kames καὶ ἄλλων προδρόμων τῆς Κοινωνιολογίας, οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ μελετήσουν τὰ κοινωνικὰ ἰδρύματα — χαρακτηριστικὸν τῆς σημερινῆς Κοινωνιολογίας — καὶ τὴν Κοινωνίαν ὡς ὅλον τι καὶ ἀντικειμενικῶς.

Παρὰ ταῦτα ὁ ὅρος Κοινωνιολόγος ἐνεφανίσθη, κατ' ἐπίδρασιν τοῦ Comte, ὑπὸ τοῦ J. Mill τῷ 1842. Ὁριστικὴ πρόοδος δὲ τῆς Κοινωνιολογίας ἐσημειώθη ὑπὸ τοῦ Buckle H., μάλιστα δὲ ὑπὸ τοῦ Spencer, οὗτινος ἡ ἐπίδρασις ὑπῆρξε μεγάλη, καὶ ἐπὶ τοῦ Durkheim ἐν Γαλλίᾳ καὶ τῶν Small, Giddings καὶ Summer εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τοῦ Von Wiese, Oppenheimer Mueller-Lyer ἐν Γερμανίᾳ.

Πάντες οὗτοι ἐμιμήθησαν αὐτὸν εἰς τὰ διδάγματά του περὶ τοῦ ὑπεροργανικοῦ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς στενῆς ἐξαρτήσεως

τῆς Κοινωνιολογίας ἀπὸ τῆς Βιολογίας, τῆς Ψυχολογίας, τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Ἠθικῆς, ἔλαβον δὲ ὑπ' ἄψιν τὰς μελέτας τοῦ Spencer ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως καὶ κοινωνικῆς προόδου, καὶ πρὸ παντὸς τὴν συγκριτικὴν αὐτοῦ μέθοδον.

Τῷ 1903 ἰδρύθη ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἑταιρεία ἣτις τὰ μάλιστα προήγαγε τὰς κοινωνιολογικὰς σπουδὰς, μελέται δὲ πλεῖσται ἤρχισαν δημοσιεύομεναι ὑπὸ κορυφαίων ἐργατῶν τῆς νέας ἐπιστήμης, εἴτε περιέχουσαι συλλογὴν δεδομένων ἀφορώντων τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας εἰς τινὰ τόπον πρὸς λήψιν τῶν ἐπιβαλλομένων μέτρων πρὸς βελτίωσιν ἢ θεραπείαν, εἴτε μελέτας θεωρητικῆς ζητήσεως, προαγούσας τὴν ἐπιστήμην.

Νέα ὁμῶς πρόσδος ἐσημειώθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τοῦ 1937 διὰ τῆς ὁμαδικῆς παρατηρήσεως τῶν Κοινωνικῶν ἰδρυμάτων, τῶν ἔξεων καὶ τῶν πίστεων τῶν, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἡ Ἀνθρωπολογία σπουδάζει τοὺς πρωτογόνους λαούς.

Ἀνεξαρτήτως ὁμῶς τῆς Ἑταιρείας ταύτης τῆς Κοινωνιολογίας μεγάλοι ἐργάται μετὰ τὸν Spencer εἶναι ὁ S. Hobhouse, ὅστις καὶ ἴδιον σύστημα Κοινωνιολογίας προήγαγεν εἰς φῶς. Ὅπως δὲ ὁ Comte οὕτω καὶ οὕτως ἀποδίδει σημασίαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν συγγένειαν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξετάσεως ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

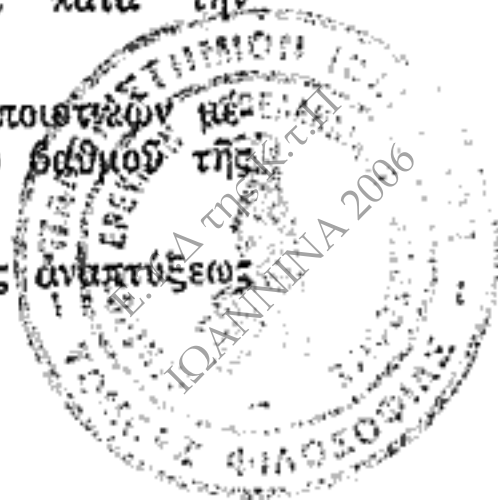
Διὰ τὴν τοιαύτην δ' ἔρευναν εἰδικεύθη εἰς τὴν συγκριτικὴν Ψυχολογίαν, ἣς καρπὸς ὑπῆρξε τὸ ἔργον του «Τὸ πνεῦμα ἐν τῇ ἀνελίξει του», ὅπερ ἐπέδρασεν ἐπὶ τοὺς Watson, Yerkes, Koehler καὶ ἄλλους σπουδαστάς τῆς διαγωγῆς τῶν πιθήκων. Ἀκολουθῶς ἐστράφη εἰς τὴν συγκριτικὴν ἠθικὴν, τὰ ἐκ τῆς ὁποίας συμπεράσματα παρέλαβεν εἰς τὸ ἔργον του *Morals in Evolution*, καὶ τέλος πλὴν ἄλλων φιλοσοφικῶν ἔργων ἔγραψε τὸ τετράτομον *Principles of Sociology*, μὲ κεντρικὴν ιδέαν τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν, συντελουμένην διὰ τῆς ἁρμονίας, βασιζομένης ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κατὰ λόγον συνεργασίας τῶν ἀνθρώπων. Διακεκριμένος ἐργάτης τῆς Κοινωνιολογίας ὡσαύτως εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπῆρξεν ὁ Westermarek διδάξας καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου μετὰ τοῦ Hobhouse.

Κυρίως οὗτος ἠσχολήθη περὶ τὰ Κοινωνικὰ ἰδρύματα, ἅτινα καθορίζει ὡς μορφὰς κοινωνικῶν σχέσεων καθιερωμένων ὑπὸ τῆς Κοινωνίας. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι *The Origin of Human Marriage, Christianity and Morals* (1937) *Pagan Survivals in Mohametan Civilization* (1933).

Διάδοχος τούτου ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Λονδίῳ ὑπῆρξεν ὁ M. Ginsberg, ὅστις τὴν Κοινωνιολογίαν θεωρεῖ ὡς συναπτικὴν ἐπιστήμην, τὴν συγκριτικὴν δὲ μέθοδον θεωρεῖ ὡς μεγίστης σημασίας διὰ πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς καθορισμὸν τῆς σπουδαιότητος τοῦ οικονομικοῦ, τοῦ πολιτικοῦ, καὶ τοῦ μορφωτικοῦ παράγοντος εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Σκοπὸν τῆς Κοινωνιολογίας προθέτει 1) τὸν καθορισμὸν τῆς φύσεως ἢ τοῦ χαρακτῆρος τῶν μορφῶν τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ομάδων καὶ ἰδρυμάτων, δι' ὧν ταῦτα διακυβερνῶνται καὶ συγκεντροῦνται κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἀναπτύξεώς των.

2) Τὸν καθορισμὸν τῆς συγκριτικῆς μεθόδου καὶ διὰ ποιστῶν μετῶν τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων μεταξὺ τῶν ἰδρυμάτων καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς σχετικῆς των ἀναπτύξεως.

3) Τὸν σχηματισμὸν γενικεύσεων ἢ νόμων τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως.

καὶ ἐρμηνεύειαν τούτων ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ὑπερτάτων νόμων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος.

Πολλὰ εἶναι αἱ εἰδικαὶ πραγματεῖαι τοῦ μεγάλου τούτου Κοινωνιολόγου καὶ διδασκάλου τῆς Ἀγγλίας, τὸ μικρότερον ὅμως ἔργον αὐτοῦ, ἡ «Κοινωνιολογία» 1934, σαφέστατα καὶ περιληπτικώτατα περιγράφει τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῆς Ἐπιστήμης.

Παρὰ τοὺς τρεῖς τούτους μεγάλους ἡγέτας τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης πλείστας μικροτέρων ἄλλων Κοινωνιολόγων ἐργάζεται ἀθορύβως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ οὐχὶ εὐάριθμα ἔργα καὶ περιοδικὰ ἐμφανίζονται μὲ διαφόρους ἀπόψεις ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων.

Ὡστε πλείστα ζητήματα, ἅτινα ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ἄλλας χώρας ἀνήκουσιν εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν, ἐν Ἀγγλίᾳ θεωροῦνται ὡς τμήματα τῆς ἀνθρωπολογίας τῆς πολιτικῆς ἢ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἢ τῆς Ψυχολογίας. Αἱ οἰκονομικαὶ ὅμως καὶ πολιτικαὶ μεταβολαί, αἵτινες ἐπῆλθον ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, διαγράφουσι καὶ νέας κατευθύνσεις εἰς τὴν Κοινωνικὴν θεωρίαν καὶ τὴν Κοινωνιολογίαν, αἵτινες εἰσέτι δὲν διεμορφώθησαν τελείως.

4. Ἡ Γερμανικὴ Κοινωνιολογία.

Ἡ Γερμανικὴ Κοινωνιολογία εἶνε προϊόν ἐπιδράσεων τῶν δύο ἐν Γερμανίᾳ συστημάτων, τοῦ διαλεκτικοῦ ἰδεαλισμοῦ τοῦ Ἑγέλου καὶ τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ τοῦ Μάρξ.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων συστημάτων Γερμανοὶ τινες μεγάλοι ἐπιστήμονες συνέβαλον εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν καὶ ἐδημιούργησαν τὴν καλουμένην Γερμανικὴν κοινωνιολογίαν, καὶ λέγομεν καλουμένην Γερμανικὴν Κοινωνιολογίαν, διότι ἐν Γερμανίᾳ δὲν θὰ εὕρωμεν κοινωνιολογίαν ἀλλὰ κοινωνιολόγους, οἵτινες ὁρμώμενοι ἐκ διαφόρων πεδίων ἐρεῦνης, ὡς ἡ Ἱστορία, ἡ Οἰκονομική, ἡ Φιλοσοφία, τελικῶς κατέληξαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνιολογίας θεωρητικῶς καὶ μεθοδολογικῶς.

Ἀλλὰ διατί ἕκαστος ἐπιστήμων δὲν ἐνέμεινε εἰς τὴν ἰδικήν του ἐπιστήμην;

Διὰ τρεῖς λόγους ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐκ παραδόσεως σχήματος τῶν ἐπιστημῶν καὶ νὰ διαγράψωσι νέαν θεωρίαν καὶ μέθοδον κοινωνιολογίας καὶ διὲν 1) διότι οἱ κοινωνιολόγοι οὗτοι ἐπανεστάτησαν κατ' ἀμφοτέρων τῶν γιγαντιαίων συστημάτων τοῦ Ἑγέλου καὶ τοῦ Μάρξ μὴ ἀποδεχόμενοι δόγματα, ἅτινα προϋπέθετον ὅτι ἐγνώριζον τὴν σημασίαν τῶν κοινωνικῶν λειτουργιῶν, καὶ ἐπίσης ἐπανεστάτησαν ἕνεκα τοῦ πνεύματος τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ὑπὸ τοῦ ὁποίου ὄντες ἐμπεποτισμένοι μὲ θαθεῖαν δυσπιστίαν ἀπέβλεπον πρὸς τὰς μεταφυσικὰς ζητήσεις. 2) Ὁ ἀναλογισμὸς τῶν ταχέως ἐπεκτεινομένων ἰδρυμάτων εἰς τὸν βιομηχανικὸν κόσμον καὶ τὴν αὐξανομένην πίεσιν τῶν ὄρων, οἵτινες ἐπεβάλλοντο ἐπὶ τοῦ ἀτόμου. 3) Ὁ προβληματικὸς χαρακτήρ τοῦ διανοουμένου ἀνθρώπου ἀπομεμονωμένου εἰς ἓνα κόσμον συνολικῆς ἐνεργείας. Οἱ τρεῖς λόγοι οὗτοι κατέστησαν δυνατὴν τὴν ἐνασχόλησιν ἐπιστημόνων τινῶν διαφόρων ἐπιστημῶν πρὸς τὴν νέαν ἐπιστήμην τῆς κοινωνίας καὶ τῆς κοινωνικῆς διαγωγῆς, ἥτις τὰ μέγιστα ἐπέδρασεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ψυχολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἰδεῶν.

Καὶ ὁ μὲν Ἑγέλος ἐπολεμήθη διὰ τρεῖς λόγους 1) Διότι οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνατραφῆ μὲ τὸ πνεῦμα τῶν θετικῶν καὶ

ἐμπειρικῶν ἐπιστημῶν ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῆς μεταφυσικῆς ἀλαζονείας. 2) Μερικὰ ἄτομα εἶχον πεισθῆ ὅτι οἱ νεωτερίζοντες ἐπιστήμονες εἶχον ἀπολέσει τοὺς θρησκευτικοὺς ἢ πνευματικοὺς ὀρίζοντας, οἱ ὅποιοι κατέστησαν δυνατὴν τὴν πίστιν εἰς τὴν γνῶσιν μιᾶς ἀντικειμενικῆς ἐννοίας. 3) Ἐπιστήμονες τινες ἀντέκρουσαν τὸ Ἐγγελοιανὸν σύστημα, καθ' ὃ ὁ ἄνθρωπος ἦτο νευρόσπαστον τοῦ ἀπολύτου πνεύματος, προσπαθῆσαντες νὰ ἐπαναφέρουν τὸν κόσμον τῆς ἐννοίας διὰ πλήρους περιγραφῆς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἱστορικὴν του ζωὴν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν 1) Ὁ Jacob Burckhardt. Οὗτος ἦτο καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὴν γενέτειράν του Βασιλείαν. Τὰ ἔργα του ὅμως, τὰ ὅποια πραγματεύονται ὠρισμένας περιόδους τῆς ἱστορίας, δὲν ἀναφέρονται εἰς ἱστορικὴν ἀναπαράστασιν γεγονότων. Τοῦτο ταχέως ἀντελήφθη σαφῶς Ἀμερικανὸς (ὁ Henry ἢ Brook Adams), ὅστις κρίνων τὸ ἔργον του «Ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰταλίας», ἐτόνισεν ὅτι πρόθεσις τοῦ συγγραφέως ἦτο νὰ παρουσιάσῃ περιγραφὴν καὶ ἐρμηνείαν τῆς ποικιλίας τῶν μορφῶν τῆς ἀνθρωπίνης διαγωγῆς κατὰ τὴν ἱστορικὴν ζωὴν, καὶ οὐχὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ ξηρὰν μόνον τούτων ἱστορικὴν ἀναπαράστασιν. Ὁ Burckhardt συνεκέντρωσεν ἰδίως μεταβατικὰς ἱστορικὰς περιόδους (παρακμῆς καὶ ἀποσυνθέσεως) καὶ καταστάσεις εἰς τὰς ὁποίας οὐδὲν εἶναι σταθερὸν καὶ παραδεδεγμένον ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος τοῦ ἐνεργοῦντος ἀνθρώπου, περιγράφει δὲ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀνθρωπίνων διαθέσεων ὡς πρὸς τὰς μορφὰς τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς, ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς διαγωγῆς ὡς φαινομενολογίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιτεύξεως.

Ἡ περιγραφὴ αὕτη βασίζεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόθεσιν, ὅτι εἰς ἐποχὰς ριζικῶν μεταβολῶν οἱ ἄνθρωποι ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὸν αὐθόρμητον καὶ ἀνεξάρτητον χαρακτῆρά των μᾶλλον ἢ ἀπὸ τὰς καθιερωμένας κοινωνικὰς ἀξίας. Εἰς τὴν ἔρευνάν του αὐτὴν ὁ Burckhardt ἀνεκάλυψε νέαν ἐπιστήμην: τὴν ἱστορικὴν Ἀνθρωπολογίαν, ἐμπειρικὴν διάκρισιν κοινωνιολογικῆς θεωρίας. Τὰ ἔργα του ἀποσκοποῦσι νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπαλήθευσιν τῆς θέσεως τοῦ Pascal περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν ἀνθρώπων. Ἡ θέσις ὅμως τοῦ Burckhardt εἶναι ἐπιστημονικὴ καὶ οὐχὶ θεολογικὴ. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δυνάμεθα κατὰ τὸν Burckhardt νὰ γνωρίσωμεν εἶναι μόνον ὁ πόνος, ἡ ἀνδρεία, ὁ ἡρωϊσμός, τὸ μαρτύριον καὶ ἡ προᾶξις τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Οὐδὲν δυνάμεθα, λέγει, νὰ γνωρίζωμεν ἀντικειμενικῶς εἰμὴ τὴν ἐξύψωσιν ἢ τὴν παρακμὴν τοῦ ἀνθρωπίνου ὑποκειμένου. Ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ καθιερώσωμεν εὐκατάληπτὸν τινα φαινομενολογίαν τῶν ποικιλιῶν τῆς ἀνθρωπίνης πείρας, τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καὶ διαθέσεων, ἢ ὁποία ἐκφράζει τὴν κλίμακα τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιτεύξεως. Κατὰ τὸν Burckhardt ἐν γένει δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἐπιστημονικὴ καὶ ἐμπειρικὴ ἔρευνα διὰ τὸν ἱστορικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου ἢ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ Burckhardt ἔδωσεν εἰς τὸ ἔργον του «Σκέψεις ἐπὶ τῆς ἱστορίας» συστηματικὸν καὶ θεωρητικὸν συμπέρασμα τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἀνθρωπολογίας, ἐνθα ἀναλύει καὶ διαφόρους ἀντινομίας τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας θεωρῶν αὐτὰς ὡς συνεχεῖς τάσεις πρὸς τάξιν, ὡς συνέχισιν καὶ διάρκειαν καὶ ὡς διαρκῆ ροπὴν πρὸς ἀνεξαρτησίαν, ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον. Τὸ ἔργον τοῦ Β. θὰ μείνῃ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ἐφ' ὅσον ἡ φιλοσοφικὴ ἀνθρωπολογία θὰ ἐνδιαφέρῃ τὸν φιλόσοφον. Ἡ μέθοδός του εἶναι μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδός της, ἢ δὲ ἱστορικὴ του φαντασία καὶ διόρασις εἶναι ἀληθῶς ἀνυπέρβλητος.

2) Ὁ Wilhelm Dilthey (1833 — 1912). Ἐνδεικτικὸν τοῦ κλίματος ἐν τῷ ὁποίῳ συνετελέσθη ἡ ἐπανάστασις ἐναντίον τοῦ Hegel, εἶναι ὅτι τόσο ὁ Burckhardt, ὅσον καὶ ὁ Dilthey ἐπανεστάτησαν ἐ-

πίσης και κατά τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἀμφότεροι ἐγκατέλειψαν τὸ θεολογικὸν στάδιον, διὰ τὸ ὅποιον οἱ οἰκεῖοι των προώριζον αὐτοὺς και ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἱστορίαν και εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας.

Ὁ Dilthey ὑπερπηδήσας πλῆθος δυσκολιῶν, ὡς τὸ δῆλημα ἰδεαλισμοῦ και κοινωνιολογισμοῦ καθὼς και τὸν δυϊσμὸν τῆς σχέσεως ὑποκειμένου και ἀντικειμένου, ἀντιταχθεὶς και κατά τῶν φυσιοκρατικῶν ψυχολογιῶν τοῦ Gaine και John Stuart Mill κατέληξεν εἰς φιλοσοφίαν τινὰ ζωῆς, ἐκ τῆς ὁποίας εἶχον καταργηθῆ αἱ συνήθεις φιλοσοφικαὶ και κοινωνικαὶ μεταβολαί.

Ἡ φιλοσοφία του ἐν ὀλίγοις ἔγκειται εἰς τὸ ἑξῆς: Ἡ ζωὴ και ὁ κόσμος εἶναι θεμελιώδεις κατηγορίαι. Οὐδόλως ἐκφράζουν δυϊσμὸν, ἀλλὰ εἶναι δύο ἀντίθετοι πλευραὶ ἐνὸς ὅλου. Ἡ ζωὴ ἐμφανίζεται ὡς ἐνότης τοῦ ἐγὼ και τοῦ κόσμου. Εἶναι τι πλεον τῆς ἀπλῆς ὑποκειμενικότητος· ὑπάρχει δὲ ζωὴ εἰς σχέσεις, εἰς ἀπόψεις, εἰς πράξεις. Τὸ ἐγὼ και ὁ κόσμος εἶναι συσχετισμένα τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο. Ἡ φιλοσοφία ἔχει εἰδικὸν λειτουργημάτων εἰς τὸν κόσμον τῆς ἐμπειρίας, ἑρμηνεύουσα τὸ ἐγὼ εἰς τὰς ποικίλας ἐμπειρίας του, και ἐξετάζουσα τὰς πράξεις και ἐλέγχουσα τὴν ζωὴν. Διότι ἀναγνωρίζομεν ἑαυτοὺς μόνον ἐν τῇ πράξει, ὅταν συναντῶμεν τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Τὴν ἀνθρώπινον ζωὴν θεωρεῖ ὡς δυναμικὴν ἐνέργειαν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ὁ Dilthey δὲν ὁμιλεῖ περὶ θρησκείας ἀλλὰ περὶ εὐσεβείας, δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν ποίησιν ἀλλ' ἐνεργεῖ διὰ τῆς φαντασίας, ἀναλύων τοὺς τύπους τῆς ἀνθρώπινης αὐτοερμηνείας και οὐχὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἡ ποικιλία τῶν ἐμπειριῶν και ἡ πολλαπλότης αὐτῶν τῶν πράξεων μόλις εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ καταληπτὴ, ὅταν ὁ φιλόσοφος ὑπολογίση τοὺς κοινωνικοὺς ὁρισμοὺς τῶν ἀνθρώπινων ἐκδηλώσεων και τῶν ἐναλλαγῶν των.

Τὰ βιβλία του και αἱ πραγματεῖαί του, εἰς τὰ ὅποια ἐνδιατρίβει περὶ τὴν ποίησιν και τὴν κριτικὴν, ἔτι δὲ τὰ ἔργα του διὰ τὴν ρομαντικὴν θρησκείαν εἶναι ὑποδείγματα περιπτώσεων ὑπευθύνου και προσεκτικῆς χρήσεως τῆς κοινωνιολογικῆς μεθόδου εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἰδεῶν. Ὁ Dilthey εἶναι ὁ Γερμανὸς William James. Τὸ ἔργον του εἶναι Ἀνθρωπισμὸς και βασικὸς Ἐμπειριοκριτικισμὸς, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐρευνᾷ τὰ ἐπιστημονικὰ και ἀντικειμενικὰ κριτήρια τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, τὰ ὅποια δεόν νὰ εἶναι διάφορα ἀπὸ τὰ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Αἱ ἐρευναὶ του ἐπὶ τῆς περιγραφικῆς ψυχολογίας και ἐπὶ τῆς συνθέσεως τοῦ ἱστορικοῦ κόσμου ἤνοιξαν τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ πρὸς τὴν Gestalt (τῆς μορφῆς) ψυχολογίαν, και τὴν περιγραφικὴν μέθοδον τῆς φαινομενολογίας.

Τὸ ἔργον τοῦ D. παραμένει τόσον γοητευτικὸν ὅσον και τὸ τοῦ W. James. «Ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς κατέχουν τὴν πείραν τοῦ ἀπυθμένου χαρακτήρος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς και τῆς ἀεναίου ἀνθρώπινης προσπαθείας ὅπως γεφυρώσῃ διὰ τοῦ λόγου (λογικῆς) και τοῦ πνεύματος τὴν ἄβυσσον τῆς ἀλόγου ζωῆς». Ἀμφότεροι ἔχουν σπανίαν διάταξιν τῶν ἐμπειριῶν και ἀσυνήθη ἰκανότητα πρὸς ἐκφρασιν τῶν ἰδεῶν των. Εἰδικῶς αἱ ἐρευναὶ τοῦ D. περὶ τῶν ἐναλλασσομένων τάσεων εἰς τὴν θρησκείαν και εἰς τὴν ποιητικὴν φαντασίαν, παραμένουν ἔσαεὶ ἀξιοσημάντοι διὰ τὸν κοινωνιολόγον, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται περὶ τῶν θεμάτων αὐτῶν. Αἱ προσπάθειαι του νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ὡς ποικίλην προοπτικὴν τῆς ἀνθρώπινης αὐτοερμηνείας ἔχουν πολὺ σπουδαίαν κοινωνιολογικὴν σημασίαν. Αἱ μεθολογικαὶ του δὲ ἐργασίαι και αἱ προσπάθειαι του εἰς τὴν καταβολὴν θεμελίων πρὸς ἐπιστημονικὴν θεω-

ρίαν τῆς ἐριμηνείας, πλησιέστεραι οὔσαι πρὸς τὰς προσπάθειάς τῶν σχολῶν τῆς φαινομενολογίας καὶ τῆς Μορφῆς (Gestalt) πρὸς εὗρεσιν ἐπιστημονικῆς θεωρίας τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, παραμένουν ἀκόμη δι' ὅλους χρήσιμοι.

Ἀξιόλογος κοινωνιολόγος συμβαλὼν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς Κοινωνιολογίας εἶναι καὶ ὁ Hans Freyer. Οὗτος ἐσυνέχισε τὸ ἔργον τοῦ Lorenz von Stein, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀνακαλύψει τὴν ἐπαναστατικὴν λειτουργίαν τῆς νέας κοινωνικῆς ἐπιστήμης, ὡς θεωρίαν τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Freyer ἐπιμένει εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἱστορικότητος ὡς θεμελιώδους κατηγορίας τῆς Κοινωνιολογίας. Δὲν ὑπάρχει, λέγει, διεθνῆς χαρακτὴρ κοινωνίας, οὔτε ἐπίσης ξηρὰ καὶ τυπικὴ ἀντίληψις περὶ τῆς κοινωνίας. Ὑπάρχουν μόνον σταθμοὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον. "Ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ μορφαὶ εἶναι ἱστορικαί, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προοπτικὴν τῆς καταγωγῆς των. Ὡς ἐπιστῆμη τῆς πραγματικότητος ἡ κοινωνιολογία ἐξετάζει τὰς διαμάχας καὶ τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν καὶ ἐπεξεργάζεται τὰς δυνατὰς λύσεις συμφῶνως πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὁρμὴν τὴν ἐμφανιζομένην εἰς τὰς ποικίλας ροπὰς τῆς κοινωνικῆς διαρθρώσεως. Ἐκ τούτου ὁρμώμενος ὁ Freyer ὀνομάζει τὴν κοινωνιολογίαν ἐπιστῆμην τοῦ ἔθους, ἥτις λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπαρξίν τῶν ἀξιών καὶ τῆς ἐκτιμήσεως εἰς τὴν πορείαν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Τὰ συμπεράσματα τοῦ Freyer εἶναι ἐν γένει ἀξιοσημεῖωτα. Οὗτος ἐφαρμόζει μετὰ μεγίστης ἐπιφυλάξεως τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τοῦ Dilthey καὶ τοῦ Max Weber ἐντὸς τῆς Ἑγελειανῆς παραδόσεως. Ἡ ἀντίληψις του ὅμως ὅτι ὑπάρχει μόνον μία πολιτικὴ λύσις εἰς τοὺς κοινωνικοὺς ἀνταγωνισμοὺς παρέσυρε τοῦτον πρὸς τὸν Ἐθνικοσοσιαλισμὸν. Παρὰ ταῦτα παραμένει πάντοτε οὗτος καλὸς κοινωνιολόγος.

Ἡ ἐπαναστάσις κατὰ τοῦ Marx. Ἡ δευτέρα κατεύθυνσις, ἥτις ἐνεφανίσθη εἰς τὴν γερμανικὴν κοινωνιολογίαν, εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ὡς ἐπανεξέτασις καὶ κριτικὴ ἀνάλυσις τοῦ κοινωνιολογικοῦ ἔργου τοῦ Marx. Οἱ ἐρευνηταὶ κατέβαλον μεγάλην προσπάθειαν νὰ ἀνακαλύψουν τὰ θεμέλια τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ τῶν κοινωνικῶν διαρθρώσεων, διὰ νὰ γίνουν οὕτω καταληπτὰ τὰ προβλήματα τῆς δυναμικῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως.

Ἐκ τούτων μνημονευτέοι εἶναι οἱ : Ferdinand Toennies (1855—1936). Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀμιλήσῃ τις σοβαρῶς περὶ τῆς Γερμανικῆς κοινωνιολογίας χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ θεμελιῶδες ἔργον τοῦ F. Toennies. Οὗτος καθώρισε τὴν κοινωνιολογίαν ὡς αὐτόνομον ἐπιστῆμην. Εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ ὀρισθῇ αὕτη ὡς ἐπιστημονικὴ προσπάθεια, ἥτις ἀναλύει καὶ περιγράφει τὰς οὐσιώδεις κοινωνικὰς διαρθρώσεις ὡς κοινωνικὰ καὶ ὡς ἱστορικὰ φαινόμενα. Ἡ πρωτόπορος αὕτη προσπάθεια ἦτο ἡ θετικὴ κριτικὴ, τὴν ὁποίαν ὁ Toennies προσήνεγκε, ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν τοῦ φιλοσοφήματος τοῦ Marx καὶ ἀποκλείσῃ ἀφ' ἑτέρου τὴν δογματικὴν καὶ ἀντιεπιστημονικὴν διάρθρωσίν του. Ὁ Toennies ἦτο φιλελεύθερος σοσιαλιστῆς, ἀφιέρωσε δὲ τὴν κυριωτέραν του προσπάθειαν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς διαρθρώσεως τῶν κεφαλαιοκρατικῶν καὶ τῶν μὴ κεφαλαιοκρατικῶν κοινωνιῶν. Διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν κοινωνικῶν θεμελιῶν ἀνεκάλυψεν ὅτι δύο βασικοὶ διαρθρωτικοὶ τύποι ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἱστορικὴν πορείαν, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει κοινότητα καὶ κοινωνία, καὶ πιστεύει ὅτι αὗται ἀπορρέουσιν ἐκ δύο θεμελιωδῶν τρόπων βουλευτικῶν σχέσεων. Διακρίνει δὲ ὁ Toennies καὶ τινὰ οὐσιώδη καὶ ἀνθαίρετον βούλησιν, ἥτις ἐκφράζει τὰς ὑποκειμενικὰς καὶ ἐγωκεντρικὰς τάσεις τοῦ ἀτόμου ἢ εἰδικῆς τινος ομάδος. Ἡ διάθεσις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βάσιν πρὸς διάρθρωσιν τῆς κοινωνίας, ἥτις εἶναι σύνθεσις τοῦ πραγματικοῦ καὶ ὀρθολογιστικοῦ, τοῦ ἀστικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ πολιτισμοῦ.

Εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦτον πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις ἔχουσι συνέχειαν καὶ διάρκειαν διὰ νομικῶν καὶ λογικῶν συμβάσεων καὶ συμφωνιῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ κοινότης εἶναι ὁ ἀντίθετος διαρθρωτικὸς τύπος. Εἰς αὐτὴν ὅλα αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις δημιουργοῦνται διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀσυνειδήτων καὶ συναισθηματικῶν δεσμῶν. Οἱ τύποι οὗτοι τῆς κοινωνικῆς διαρθρώσεως ἐμορφώθησαν καὶ μορφοῦνται διὰ μέσου τῆς Ἱστορίας. Καὶ εἶναι ἱστορικά, ὡς ἐμφανιζόμενα κατὰ ὠρισμένην χρονικὴν ἀκολουθίαν, διότι δὲν ὑπάρχει κοινωνία τῆς ὁποίας νὰ μὴ προηγῆται ἡ κοινότης. Μορφοῦνται δὲ διὰ μέσου τῆς Ἱστορίας, διότι δύνανται νὰ συνυπάρχωσι καὶ νὰ εἶναι συνυφασμένα εἰς πολλοὺς θεσμοὺς ὡς τῆς οἰκογενείας, ομάδος, ἐκκλησίας καὶ κράτους. Αἱ διαρθρώσεις εἶναι ψυχολογικαὶ καὶ κοινωνιολογικαὶ καὶ εἶναι μὲν ψυχολογικαί, ἐφ' ὅσον ὅλοι οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ εἶναι συντεθειμένοι ἀπὸ ζῶντα ἀνθρώπινα ὄντα, κοινωνιολογικαὶ δέ, ἐφ' ὅσον ἡ συνέχεια καὶ ἡ διάρκεια τῶν ὁμαδικῶν διαρθρώσεων στηρίζονται εἰς ὑποκειμενικοὺς δεσμούς.

Ἡ οὐσιώδης βούλησις ἐμφανίζεται ὡς ὁ ἐνοποιῶν δεσμὸς τῆς διαρθρώσεως τῆς κοινότητος, καθιερωμένος ὡς ὀλοκλήρωσις ὅλων τῶν ὀργανικῶν σχέσεων, ὡς ἐξουσία, εὐσέβεια καὶ πειθαρχία εἰδικῶς εἰς τὸ πρῶτον σχηματισθείσας ομάδας. Ἡ αὐθαίρετος θέλησις ἐξ ἄλλου δημιουργεῖ ὅλους τοὺς ὀρθολογικοὺς καὶ τοὺς καλῶς ὀργανωθέντας θεσμούς, κυρίως δὲ τῆς τεχνικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ὀργανώσεως τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἀστικῶν κοινωνιῶν. Αἱ νεώτεραι αὗται κοινωνίαι εὗρον ἐπαρκῆ κοινωνιολογικὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸν αἰώνιον Φυσικὸν Νόμον, ὡς ἀναπτύσσεται οὗτος εἰς τὸ ἔργον τοῦ Hobbes. Ὁ Τοανπεῖς ἀφιέρωσεν ἀρκετὸν χρόνον διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν θέσιν, ὅτι ὁ Hobbes εἶναι ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας κοινωνιολογίας, εἶχε δὲ τὴν φιλοδοξίαν νὰ καταστήσῃ τὴν κοινωνιολογίαν πλήρη καὶ τελείαν, προσθέτων τὸν Φυσικὸν νόμον τῆς κοινότητος. (Gemeinschafts naturrecht) Αἱ ἀναλύσεις του εἰς τὰ ἥθη, τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ὀρολογίαν, ἀποβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν πλέον διηρθρωμένων στοιχείων ἐκ τῶν ὁποίων συνίσταται ἡ κοινότης. Τὸ ἔργον τοῦ Τοανπεῖς ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐφηρμόσθη ἀπὸ πολλοὺς κοινωνιολόγους, οἱ δὲ Boas καὶ Sorokin ἀνεγνώρισαν τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ. Σήμερον ἐκτιμᾶται τὸ ἔργον ὡς μία πρωτοπορευτικὴ προσπάθεια.

Max Weber (1864 — 1920). Οὗτος ὢν κατ' ἀρχὰς ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς ἐπιστήμων καὶ οἰκονομολόγος ἐγένετο κοινωνιολόγος εἰς ἓνα διαρκῆ καὶ πνευματώδη διάλογον πρὸς τὸ φάντασμα τοῦ Karl Marx. Ὁ κύριος σκοπὸς τούτου εἶναι νὰ ἐπανεξετάσῃ τὴν θέσιν τῆς Μαρξικῆς κοινωνιολογίας. Ὁ Weber ἀναλύει τὸ κοινωνιολογικὸν πρόβλημα τῆς θρησκείας, τῆς Κοινωνικῆς τάξεως καὶ τοῦ νόμου ὡς καὶ τῶν οἰκονομικῶν λειτουργιῶν. Ἡ πρώτη ἀποψις τῆς κριτικῆς τοῦ Weber εἶναι ἡ ἀντίθεσις του πρὸς τὸν Marx (κυρίως εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων) γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐμπειρικῆ ἐπιστήμης. Δευτέρα ἀποψις τοῦ ἔργου τοῦ Weber εἶναι ἡ ἐκ νέου ἔρευνα τῆς συνολικῆς ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος. Ἡ θέσις δὲ τοῦ Weber εἶναι ὅτι ἡ νεωτέρα κεφαλαιοκρατία εἶναι προῖον τῶν ἀτομικῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν καὶ οὐχὶ τῆς ἀκατανικήτου ἱστορικῆς ἀνάγκης. Ὁ Weber ἀντιτίθεται εἰς τὸν Marx, δεχόμενος ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐνέργειαν, αὕτη δὲ ἡ δυνατὴ ἐλευθερία γίνεται ἐνεργητικὴ εἰς ἐποχὰς μεταβατικὰς, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐνδιαφέρωνται περὶ παντός. Οὕτως οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἀποφασίσωσι ποῖον δρόμον θὰ ἀκολουθήσωσι συμφώνως πρὸς τὴν ἰδίαν ἀνάπτυξιν καὶ φαντασίαν. Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ στοιχεῖον τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἀπαντήσεως εἰς τὸν Marx ἐπέρχεται ἡ δευτέρα θέσις: εἰς τοιαύτας καταστάσεις κρίσεως καὶ δυνατῆς ἐλευθερίας αἱ θρησκευτικαὶ ἀπαιτήσεις πρὸς κοινωνικὴν ἐνέργειαν εἶναι ἐμφανεῖς εἰς πάσας τὰς σφαῖρας τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Αἱ ἐμπειρικαὶ ἔρευναι τοῦ Weber ἐπὶ τῆς θρησκείας, πλὴν ἄλλων, ἀποτελοῦσι τοὺς κίονας τοῦ κοινωνιολογικοῦ συστήματός του διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὑποδειχθεισῶν κατηγοριῶν τῆς κοινωνικῆς ρουτίνας καὶ τοῦ χαρίσματος. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην κατηγορίαν ὑπάγει πάσας τὰς δυνάμεις τὰς συντελούσας πρὸς διάρκειαν, σταθερότητα καὶ συνέχειαν τῶν κοινωνικῶν ἰδρυμάτων, ἐκδηλώσεις αἰωνίας τῆς συντηρητικότητος, τὸ δὲ χάρισμα ἀναγνωρίζει ὡς τὸ πρῶτον δυναμικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, δημιουργικὸν ἢ καταστρεπτικὸν, καθορίζων αὐτὸ ὡς τὴν πίστιν μιᾶς ομάδος ὅτι ἄτομόν τι ἔχει τὰς ἰκανότητας ἐνὸς Σωτῆρος εἰς τὴν θρησκείαν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Ὁ Σωτὴρ οὗτος διὰ τοῦ χαρίσματος καταστρέφει ἰδρύματα ἀπολέσαντα τὴν σημασίαν των καὶ ἰδρύει νέα ἀρμόζοντα πρὸς τὰς κοινωνικὰς ἀπαιτήσεις.

Ὁ Weber διηρένησε τὴν πορείαν τῆς θρησκείας, τῶν νόμων, τῆς πολιτικῆς διοικήσεως καὶ τῆς πολιτειακῆς ὀργανώσεως κυρίως ὡς πρὸς τὴν ἀλληλοεξάρτησιν καὶ ἀλληλοεπίδρασιν των καὶ ἐδημιούργησε νέον πεδῖον Κοινωνιολογίας, τὴν Ἱστορικὴν Κοινωνιολογίαν.

Ὁ Weber ἦτο εἰς τῶν τελευταίων ἐγκυκλοπαιδικῶν πνευμάτων καὶ μεγαλοφυΐα ἱστορικῆς προοπτικῆς. Ἡ δ' ἐνασκηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ κριτικὴ περὶ τοῦ Marx ἐσημείωσε πρόοδον εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν Κοινωνιολογίαν.

Μετὰ τὸν Weber ἀξιοσημείωτος ἐν Γερμανίᾳ ἐργάτης τῆς Κοινωνιολογίας εἶνε ὁ Ernest Troeltsch, ὅστις ἐφήρμοσε τὰς κοινωνιολογικὰς κατηγορίας τοῦ Weber εἰς τὴν σφαῖραν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας.

Μετ' αὐτὸν δὲ ἀντίπαλος ἐπίσης τοῦ Marx εἶνε ὁ Oppenheimer ὅστις κεῖται πλησιέστερον πρὸς τὴν Γαλλικὴν Κοινωνιολογίαν τοῦ Comte καὶ τοῦ Proudhon.

Παρ' αὐτὸν ἀξιολογώτατος εἶνε ὁ φιλόσοφος Γεώργιος Simmel ὑποστάς: εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κοινωνιολογικῶν του θεωριῶν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Spencer καὶ τοῦ Marx. Κατὰ τὸν Simmel ἡ Κοινωνιολογία εἶνε μία τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, διακρινομένη εἰς τυπικὴν, γενικὴν καὶ φιλοσοφικὴν. Ἀρχόμενος ἐκ τῆς ὑποθέσεως ὅτι οὔτε ἡ οἰκονομικὴ, οὔτε ἄλλη τις ὑλικὴ βάση τῆς πραγματικότητος βοηθεῖ, ἵνα γνωρίσωμεν τὰς βασικὰς κοινωνικὰς σχέσεις καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σύστασιν τῆς κοινωνίας, παρατηρεῖ ὅτι αἱ αὐταὶ διαθέσεις καὶ σχέσεις συμβαίνουσιν εἰς ὅλας τὰς σφαῖρας καὶ τὰς βαθμίδας τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πολιτικὴν, τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὸ ἐμπόριον. Πάντα δὲ τὰ κοινωνικὰ ἰδρύματα συνίστανται ἐξ ἀτόμων ἐχόντων ἀμοιβαίας σχέσεις, ἀτόμων ἀνεξαρτήτων τοῦ μεταβαλλομένου περιεχομένου, ὅπερ καθορίζει τὰ ἰδρύματα.

Αἱ διαρκεῖς αὗται διαθέσεις καὶ σχέσεις εἶναι αἱ μορφαὶ τῆς κοινωνίας, τὰς ὁποίας περιγράφει καὶ ἐρμηνεύει ὁ Κοινωνιολόγος, τὸν κλάδον δὲ τοῦτον καλεῖ ὁ Simmel τυπικὴν κοινωνιολογίαν. Ἡ γενικὴ ἢ κοινωνιολογία εἶναι ἀπόρροια τῆς τυπικῆς, πραγματευομένη περὶ τῶν εἰδικῶν καταστάσεων καὶ προϋποθέσεων τῶν ὁμαδικῶν ἰδρυμάτων. Τέλος δὲ ἡ φιλοσοφικὴ κοινωνιολογία εἶνε τὸ τμήμα τῆς Κοινωνιολογίας τὸ ἐξετάζον τὸν ἱστορικὸν χαρακτῆρα, τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὰ προτερήματα τῆς Κοινωνίας καὶ συζητοῦν προβλήματα τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἐλευθερίας, τῶν ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν κριτηρίων, τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας καὶ ὁμαδικῆς ἐρεύνης.

Οἱ τρεῖς κλάδοι τῆς Κοινωνιολογίας τοῦ Simmel δεικνύουσι τὴν διαφορὸν προοπτικὴν, ἣτις καθιστᾷ δυνατὴν τὴν παῦσιν τοῦ ἐκ παραδόσεως ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ἐκδηλώσεως.

Ἐτερος ἐργάτης τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Γερμανίᾳ εἶνε ὁ Max Scheler, ὅστις ἐχρησιμοποίησε τὴν φαινομενολογικὴν μέθοδον πρὸς ἀνάπτυξιν θεωρίας «ἐκ τῶν προτέρων» συναισθηματικότητος καὶ ἠθικῆς διαίτησεως. Οὗτος ἀντιθέτως πρὸς τὸν Toennies ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ταξινόμησις τῆς κοινωνικῆς συγκροτήσεως δὲν δύναται νὰ βασισθῇ ἐπὶ τύπων βουλήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τύπων ἀμοιβαίων συναισθημάτων, ποικίλων δὲ ἀναλόγως τῆς πυκνότητος καὶ ποιότητος τῶν συναισθημάτων τούτων. Ἐκ τούτων δ' ἡ συμπάθεια καὶ ἡ συμπαθητικὴ κατανόησις εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ πάσας τὰς ὁργανώσεις πάσης κοινότητος. Αἱ συναισθηματικαὶ αὗται ἐκδηλώσεις δημιουργοῦσι στενωπάτους δεσμούς καὶ καθιστῶσι δυνατὴν τὴν ὑπαρξιν τῆς ὁρδῆς, ἣν ἐσφαλισμένως ὁ Scheler ταυτίζει μετὰ τοῦ πλήθους. Οὕτως ἡ ἔμπνευσις τοῦ Scheler εἰς τὴν ἀκεραιοποιούσαν δύναμιν τῆς ὁμαδικῆς διοράσεως ὑποδεικνύει τὸ δυνατόν τῆς προόδου εἰς τὸ πεδίον τοῦτο τῆς Κοινωνιολογίας.

Εἰς τὰ ἔργα του τὰ ριζοσπαστικὰ κοινωνικὰ κινήματα ἀποδίδει εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς μεταβολὰς τῶν κοινωνικῶν ἀξιών, ὑπονοῶν ὅτι αἱ ἐπαναστατικαὶ μεταβολαὶ ὀφείλονται εἰς τὰς ἀφηρημένας ἀξίας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς διεθνοῦς ἀγάπης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ οὐχὶ εἰς τὰς ἀμέσους καὶ συγκεκριμένας εὐθύναις διὰ τὸν γείτονα, τὸν πλησίον, τὴν χώραν καὶ τὴν τελειοποίησιν τῆς ψυχῆς. Ἀποδίδει δὲ τὴν ἐκτίμησιν ταύτην εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν ἀνερχομένων μεσαίων τάξεων καὶ τῶν ἐπακολουθούντων ριζικῶν κινήματων. Ἡ μεγαλυτέρα δ' ὡς ἐκ τούτου συμβολὴ τοῦ Scheler εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν εἶνε ἡ ἐφαρμογὴ κοινωνιολογικῆς μεθόδου εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν συναισθηματικῶν ἐκδηλώσεων.

Οὗτοι εἶναι οἱ κυριώτεροι σκαπανεῖς τῆς προόδου τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Β. Ἡ Κοινωνιολογία εἰς τὴν Ἰσπανίαν

Ἡ Ἰσπανικὴ Κοινωνιολογία ἀρχεται μετὰ τὸ τέλος τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου. Τοῦτο ὀφείλεται κατὰ τινας εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰσπανοῦ ζητοῦντος πάντοτε τὸ ἀπόλυτον, τὸ ἀνώτατον, ἀκόμη δὲ καὶ οὐτοπίας. Ἡ Κοινωνιολογία τῆς ἐπιστήμης τῆς πραγματικότητος δὲν προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἰσπανῶν, ἐπιθυμούντων νὰ γνωρίσωσι τὸ «πῶς ἔδει νὰ εἶναι» καὶ οὐχὶ «πῶς εἶναι». Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Κοινωνιολογία ἐκαλλιεργήθη ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ νομικῶν ἢ καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφίας τοῦ δικαίου, ἐθεραπεύθη δὲ ἐπιμελῶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

Οἱ πρῶτοι ἡγέται τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπῆρξαν ὁ Joaquin Costa καὶ βραδύτερον ὁ José Ortega Casset, ὁ Angel Cavinet καὶ κατόπιν ὁ Miguel Unamuno. Καὶ οἱ μὲν δύο πρῶτοι, ὁ Costa καὶ ὁ Ortega, κατ' ἐπίδρασιν ξένων ἰδεῶν ἐπεχείρησαν νὰ ἐξευρωπαϊάσωσι τὴν Ἰσπανίαν, ἐνῶ οἱ δεύτεροι, ὁ Cavinet καὶ ὁ Unamuno, καίτοι ἀντισοσιαλισταὶ συνέβαλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κοινωνιολογίας διὰ τῶν ἔργων των. Οὕτω κατὰ τὸν Cavinet ἡ Κοινωνία εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν τῶν ἀτόμων—μελῶν της. Τὸ δὲ άτομον ἐξ ἄλλου θεωρεῖ ὡς ἐν μικρογραφίᾳ φωτογραφίαν τῆς Κοινωνίας καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην θεωρεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ψυχολογίας τοῦ ἀτόμου εἰς τὰς κοινωνικὰς καταστάσεις, ὡς ἐποικοδομητικὴν δὲ τὴν παθολογίαν τοῦ πνεύματος εἰς τὴν πολιτικὴν παθολογίαν. Εἰς τὸ Ἰσπανικὸν ἔθνος ὁ ἐπιστήμων